

Адышева Назгул Кабылбековна
САЛТТУУ БААЛУУЛУКТАРДЫ ЗАМАНБАП ОКУТУУГА ШАЙКЕШ КЕЛТИРҮҮ
Адышева Назгул Кабылбековна
АДАПТАЦИЯ ТРАДИЦИОННЫХ ЦЕННОСТЕЙ К СОВРЕМЕННОМУ
ОБРАЗОВАНИЮ
Adysheva Nazgul Kabylbekovna
ADAPTATION OF TRADITIONAL VALUES TO MODERN EDUCATION

УДК (015.3.316)

Аннотация. Бул макалада салттуу баалуулуктарды заманбап окутуу системасына шайкеш келтирүүнүн мааниси жана усулдары каралды. Улуттук дөөлөттөрдү билим берүү процессине интеграциялоо жаш муундардын руханий, маданий жана адеп-ахлактык тарбиясын чындоого өбөлгө түзөт. Ошондой эле технологиянын өнүгүшү менен окутуунун жаңы ыкмаларын колдонуу салттуу нарк-насилдерди сактоого жана аларды жаштарга жеткирүүгө мүмкүнчүлүк берет. Макалада билим берүүчү чөйрөдө улуттук баалуулуктарды колдонуу ыкмалары жана алардын коомдук өнүгүүгө тийгизген таасири талдоого алынды. Коомдун өнүгүшү жана ааламдашуу шарттарында улуттук нарк-насилдерди сактоо жана жаңы муунга жеткирүү билим берүүнүн маанилүү багыттарынын бири болуп саналат. Окутуунун инновациялык ыкмалары аркылуу салттуу баалуулуктарды жаштардын аң-сезимине сиңирүү алардын маданий иденттүүлүгүн бекемдөөгө жана адеп-ахлактык тарбиясын өркүндөтүүгө жардам берет.

Түйүндү сөздөр. улуттук баалуулуктар, билим берүү, интеграция, стратегиялар, окутуу, окуу программалары, социалдык маданий контекст, натыйжалуулук, адаптация, баа.

Аннотация. В статье рассматриваются важность и методы интеграции традиционных ценностей в современную систему образования. Интеграция национальных традиций в образовательный процесс способствует укреплению духовного, культурного и нравственного воспитания подрастающего поколения. Также использование новых методов обучения с развитием технологий дает возможность сохранять традиционные ценности и традиции и передавать их молодежи. В статье анализируются методы использования национальных ценностей в образовательной среде и их влияние на общественное развитие. В условиях общественного развития и глобализации сохранение национальных ценностей и традиций и передача их новому поколению является одним из важнейших направлений образования. Формирование традиционных ценностей в сознании молодежи с помощью инновационных методов обучения способствует укреплению их культурной самобытности и повышению их нравственного воспитания.

Ключевые слова. Национальные ценности, образование, интеграция, стратегии, преподавание, учебные программы, социокультурный контекст, эффективность, адаптация, оценка.

Abstract. The article discusses the importance and methods of integrating traditional values into the modern education system. Integration of national traditions into the educational process helps to strengthen the spiritual, cultural and moral education of the younger generation. Also, the use of new teaching methods with the development of technology makes it possible to preserve traditional values and traditions and pass them on to young people. The article analyzes the methods of using national values in the educational environment and their impact on social development. In the context of social development and globalization, preserving national values and traditions and passing them on to the new generation is one of the most important areas of education. Formation of traditional values in the minds of young people with the help of innovative teaching methods helps to strengthen their cultural identity and improve their moral education.

Keywords: national values, education, integration, strategies, teaching, curricula, sociocultural context, effectiveness, adaptation, evaluation.

Киришүү. Илимий изилдөөлөр көрсөткөндөй, улуттук баалуулуктар билим берүү контекстинде маданий жана жарандык иденттүүлүктүн калыптанышында негизги ролду ойнойт. Заманбап теориялык мамилелер улуттук баалуулуктарды билим берүү процессине интеграциялоонун негизи катары улуттук өзгөчөлүк жана маданий мурас түшүнүктөрүн талдоого алдык.

Окуучулардын инсандыгын калыптандыруунун негизги элементи катары билим берүү контекстинде улуттук өзгөчөлүктүн мааниси баса белгиленет. Улуттук иденттүүлүк – бул тигил же бул улутка же этностук топко таандык кылуунун субъективдүү сезими, ошондой эле өзүнүн маданий, тарыхый жана тилдик тиешелүүлүгүн сезүү жана таануу болуп эсептелет. Улуттук өзгөчөлүктү билим берүү процессине интеграциялоо окуучулардын өз элинин маданий салттары жана баалуулуктары менен байланышын чыңдоого жардам берет, ошондой эле маданияттардын көп түрдүүлүгүн сыйлоо сезимин өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт. Маданий баалуулуктарды сактоого жана улантууга умтулуу, ошондой эле коомдогу өзүнүн ролун аңдап билүү билим берүү аркылуу улуттук өзгөчөлүктү калыптандыруунун негизги аспектиери болуп саналат [1, 56-72].

Билим берүү аркылуу улуттук өзгөчөлүктү калыптандыруу процесси өз элинин тарыхын, адабиятын, тилин жана маданиятын үйрөнүүнү, ошондой эле студенттердин маданий иш-чараларга активдүү катышуусун, адамдын өз тарыхын тереңирээк түшүнүүгө жана кабыл алууга көмөктөшүүчү пикир алмашууларды жана талкууларды камтышы бул улуттук өзгөчөлүгү.

Ошентип, улуттук иденттүүлүктүн билим берүү процессине интеграциясы студенттердин гармониялуу жана бирдиктүү инсанын калыптандыруунун маанилүү аспектиери болуп саналат, алардын заманбап көп улуттуу коомдо ийгиликтүү адаптацияланышына көмөктөшөт.

Маданий мурас элдердин каада-салттарын, үрп-адаттарын, искусствосун, тилин, тарыхын жана маданияттын башка аспектилерин камтыган сөз жеткис байлыгын билдирет. Билим берүү тармагында маданий мурастарды изилдөө маанилүү, анткени ал баалуулуктарды сактоого жана өткөрүп берүүгө, ошондой эле окуучулардын маданий инсандыгын калыптандырууга шарт түзөт [2, 81].

Маданий мурастарды билим берүү процессине интеграциялоо элдин маданиятынын ар түрдүү аспектилерин, анын ичинде, тарыхын, каада-салтын, ырым-жырымдарын, музыкасын, бийин, адабиятын жана искусствонун башка түрлөрүн изилдөөнү жана талдоону камтыйт. Бул студенттерге алардын тамырын түшүнүүгө, өз элинин дүйнөлүк маданиятка кошкон салымын баалоого жана маданий көп түрдүүлүккө урмат көрсөтүүнү өнүктүрүүгө жардам берет.

Маданий мураска багытталган билим берүү программалары көбүнчө музейлерге баруу, маданий иш-чаралар, экскурсиялар жана долбоор иштери сыяктуу интерактивдүү окутуу ыкмаларын камтыйт. Бул студенттерге практикалык тажрыйба алууга жана маданий мурастын өз эли жана бүткүл адамзат үчүн маанисин тереңирээк түшүнүүгө болот [3].

Ошентип, маданий мурастарды изилдөөнүн билим берүү процессине интеграциясы маданий баалуулуктарды сактоо жана жайылтуу, ошондой эле заманбап коомдо маданий көп түрдүүлүккө толеранттуу жана сый мамилени калыптандыруу боюнча маанилүү кадам болуп саналат. Макалада балдардын сергек жашоо образын калыптандыруу боюнча эксперименталдык иштердин жыйынтыгынын психологиялык - педагогикалык негиздери ачылган.[8]

Инновациялык технологиялар тармагындагы жетишкендиктерге карабастан, жаңы жетишкендиктер бардык илимий багыттар боюнча XXI кылым коомду руханий кризистин абалына алып келди [4, 123]. Натыйжада, технологиялык прогресстин бийиктиктерине жетип жана материалдык жыргалчылык дүйнөлүк коомчулукта башкача өңүттө болуп жатат. Тактап айтканда, руханий жана моралдык баалуулуктардын жетишсиздиги

байкалууда. Бул ажырымды жоюу көбүнчө руханий жана адеп-ахлактык чагылдырууга көз каранды.

Азыркы педагогикадагы адеп-ахлак, ошондой эле билим берүү программаларынын мазмуну, класстык жана класстан тышкаркы иштерди уюштуруу зарыл [5, 230].

Окутуунун программаларынын мазмунун түзүүдө, ошондой эле уюштурууда класстан тышкаркы иштердин алкагында окуучулардын бош убактысын эске алуу керек. Жогорку интеллигенттүү жана жогорку адептүү инсанды калыптандыруунун негизги фактору болуп саналат. Окуучулардын рухий жана адептик маданиятын тарбиялоо, жогоруда айтылгандардын баары бул логикалык чынжырдын пайдубалынын түптөлүшү керектигин көрсөтүп турат. [6]. Келечектеги мугалимдерди жана жер-жерлерде жумушчуларды даярдаган жогорку окуу жайларынын скамейкаларынан баалуулуктарды сактоону ишке ашыруудагы актуалдуу көйгөй болуп саналган билим берүү рухий-нравалык маданият. Баалуулуктар билим берүүдө дагы деле маанилүү жана актуалдуу болуп саналат. Окуу процесси ар тараптан өнүктүрүлүшү керек, анткени бир тараптуу үйрөнүү толук эмес окуу болуп саналат.

Интеграция жүрүп жатат ар бир сабакта. Мугалимдин өзүнүн бир жактуу гана көз карашы болсо, анда окуучулардын алган билими пассивдүү билим менен гана чектелет жана жашоодо эч кандай колдоно албайт. Жогорку этикалык жана моралдык баалуулуктарга ээ адистерди даярдоону мектептен башташ керек. Заманбап мугалим ушундай турмуштук чындыктарды персоналдаштырууга тийиш. Тарбиялык иш-чараларды, конкурстарды, мелдештерди уюштуруу абзел [7,44-48]

Корутунду:

Заманбап билим берүүдөгү улуттук баалуулуктарды интеграциялоо боюнча бир катар илимий изилдөөлөрдү изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянактарды чыгарууга болот:

Улуттук баалуулуктардын мааниси: Улуттук баалуулуктар коомдун жана анын мүчөлөрүнүн инсандыгын калыптандырууда маанилүү роль ойнойт. Алар билим берүүнүн маданий жана социалдык контекстинин өнүгүшүнүн негизи болуп саналат.

Маданий мурастарды сактоо жана өткөрүп берүү: Билим берүүдө улуттук баалуулуктарды интеграциялоо маданий мурастарды сактоого жана муундан муунга өткөрүп берүүгө өбөлгө түзөт. Бул маданий көп түрдүүлүктүн уникалдуулугун жана көп кырдуулугун сактоого мүмкүндүк берет.

Жарандык иденттүүлүктү калыптандыруу: Улуттук баалуулуктарга негизделген билим берүү жарандык иденттүүлүктүн калыптанышына жана өз өлкөсүнө, анын тарыхына, каада-салттарына жана баалуулуктарына берилгендикке салым кошот.

Социалдык интеграция жана тилектештик: Билим берүүдө улуттук баалуулуктарды интеграциялоо коомдо социалдык интеграцияга жана тилектештиктин калыптанышына өбөлгө түзөт. Бул коомдук байланыштарды чыңдоого жана ар түрдүү маданий жана этникалык топтордун ортосундагы өз ара түшүнүшүүнү жогорулатууга жардам берет.

Кыйынчылыктар жана перспективалар: Бирок билим берүүдөгү улуттук баалуулуктарды интеграциялоонун маанилүүлүгүнө карабастан, ар түрдүүлүктү жана ар түрдүү маданияттарды сыйлоо принцибин кубаттоо зарылчылыгы сыяктуу көйгөйлөр бар. Демек, социалдык жана маданий контексттердин көп түрдүүлүгүн эске алуу менен, баалуулуктарды интеграциялоодо ийкемдүү жана адаптивдүү ыкмаларды иштеп чыгуу маанилүү.

Ошентип, улуттук баалуулуктарды заманбап билим берүүгө интеграциялоо жарандык иденттүүлүктүн калыптанышында, маданий мурастарды сактоодо жана маданияттардын, баалуулуктардын көп түрдүүлүгүн урматтоо менен социалдык инклюзияны илгерилетүүдө негизги ролду ойнойт.

Колдонулган адабияттар:

1. Гудзик, Я.И. "Научно-практическое значение идентичности в современной психологии." Психологическая наука и образование.-2018., с. 56-72.
2. Столярова, Е.М. Национальная идентичность и ее формирование в современной образовательной среде.-Москва.: Издательский дом "Новое знание", 2020. – с.130
3. Российская академия наук. "Культурное наследие." Электронная библиотека РАН. [Онлайн]. Доступно: <http://www.ras.ru/publishing/ebooks.aspx?ID=134A0D6B-2858-488C-9F8B-6DD015E63A0E>.
4. Иванова, Е. Н. Роль культурного наследия в образовании // Вестник Московского университета. Серия 8: История, №. 4, 2017, с. 123.
5. Вульфсон Б.Л. Сравнительная педагогика.-М., 2003. – 230 с.
6. Майбуров И. Высшее образование в развитых странах // Высшее образование в России.- 2003, №2.
7. Клепиков В. Н. Аксиологическая интеграция как современная образовательная технология по этическому воспитанию школьников // Инновационные проекты и программы в образовании.-2011.- № 6.- С. 44-48.
8. Абдулахамидова, Б. Н. Педагогические основы формирования здорового образа жизни у детей / Б. Н. Абдулахамидова // Вестник Жалал-Абадского государственного университета. – 2023. – № 1(54). – С. 15-20. – EDN КМСТУУ.
9. Бакирова, Г. К. Фразеологизмдердин таалим-тарбиялык функциясы / Г. К. Бакирова // Вестник Жалал-Абадского государственного университета. – 2024. – No. 2(60). – Р. 109-117. – EDN OSRHFH.